

Socialdepartementet

Yttrande över remiss En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga- SOU 2024:30

Sammanfattning

Region Gotland har av Socialdepartementet blivit utsedd som remissinstans avseende remiss en statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder, SOU 2024:30.

Region Gotland ställer sig positiv till att förändringar sker gällande brottsförebyggande åtgärder för barn och unga men avstyrker i huvudsak förslagen i remissen då Region Gotland ser ett behov av ytterligare förtydligande och utredningar i vissa delar vilket framgår av kommentarer och synpunkter på remissen.

Vidare vill Region Gotland poängtera att förslaget inte beaktar att det finns flera andra pågående utredningar som dels rör samma målgrupp och dels att det inte heller beaktas hur dessa reformer stärker socialnämndens möjligheter att utforma sin verksamhet gällande exempelvis förebyggande insatser, serviceinsatser eller socialnämndens ansvar för brottsförebyggande arbete.

Yttrande

Påverkan på socialtjänsten

Förslaget som utredningen framför innebär att socialtjänsten får ytterligare arbetsuppgifter, som i sitt utformande kommer att vara svåra att planera och kontrollera, då annan myndighet begär bistånd i form av information, yttrande och genomförande av beslutade insatser. Att inte äga den egna verksamhetens planering och möjlighet att förutse arbetsuppgifter har en negativ påverkan på hur tid ska disponeras i olika ärenden, men även på tillgången av resurser i form av personal och ekonomi.

Region Gotland känner oro för att förslaget medför undanträngningseffekter för övriga grupper inom socialtjänstens arbetsområden, då ärenden kopplat till förslaget kommer att få en hög prioritet och har snäva tidsramar som fastställts av annan myndighet. Förslaget kan även innebära att både allmänhetens och klienters förtroende och tillit till socialtjänsten påverkas negativt, då socialtjänsten kan komma att blandas ihop med myndigheter inom rättsväsendet eller att insatser inom socialtjänsten uppfattas som sekundära i förhållande till beslut och handlingsplaner från MUK. Därtill kan förslaget medföra att socialtjänsten tappar sin beslutanderätt och sitt mandat i frågor, och snarare blir en utförarverksamhet till annan myndighet.

En farhåga är även att förslaget kan medföra att socialtjänsten kommer att få svårigheter att utföra de förebyggande insatser som de även är ålagda att göra, då ärenden som innefattar myndighetsutövning prioriterar sig själva, både gällande tid och ekonomiska resurser.

Barnets bästa

Förslagets intention att insatser ska utformas så att vilka insatser barn erbjuds inte är avhängigt geografiska regioner eller storlek på kommuner är god. Farhågan är dock att det i realiteten ändå kan bli olika kriterier i olika delar av landet beroende på exempelvis hur god kännedom som finns om enskilda barn, i vilka miljöer de befinner sig och hur resurser fördelas.

I den danska modellen har de valt att endast inkludera barn som är misstänkta eller lagförda för brott, som således redan är i en del av rättskedjan, medan förslaget har valt att innefatta alla barn under 18 år som kan riskera att hamna i kriminalitet. Farhågan är att detta kan leda till en stigmatisering av barn som inte redan är etablerade inom en kriminell miljö. Det saknas även bedömningar i utredningen av vilka eventuella konsekvenser det kan medföra för barn som är under 15 år och därmed inte straffmyndiga att de omfattas av MUK och de handlingsplaner som kan upprättas.

Då barn inte behöver vara aktuella inom rättsväsendet för att bli aktuell för MUK finns det även risk för rättsosäkerhet kring vilka barn som hänvisas till MUK. Därtill upprättas handlingsplaner i MUK inom vilken verkställighet barnet är skyldig att delta även om de inte är misstänkta för eller dömda för brott, vilket riskerar att leda till en rättsförlust för barnet. Ytterligare farhåga finns gällande kompetensen för de som sitter i MUK:s nämnd, då det i förslaget inte finns krav på expertis, som till exempel psykolog, för att bedöma barnets behov, utan det räcker med god kunskap av och erfarenhet kring målgruppen.

Barn har rätt till att få information i frågor som rör dem och informationen ska vara anpassad utifrån ålder och mognad. Att barn kan vara aktuella för insatser både från socialnämnden och genom upprättad handlingsplan från MUK kan innebära en otydlighet för barnet och dess vårdnadshavare hur dessa processer genomförs och vilken inverkan de har på barnet.

Samtycke

Vissa insatser som kan ingå i handlingsplanen från MUK bygger dels på samtycke från barnet och dennes vårdnadshavare, och dels att annan verksamhet kan verkställa insatsen. Som exempel anges att MUK kan besluta att barnet har behov av psykiatrisk utredning utan att samtycke till detta har inhämtats, medan insatserna inte kan genomföras, då dessa kräver ett samtycke och en samverkan med annan verksamhet. Gällande socialnämndens verksamhet och ansvarsområden kan MUK enligt förslaget däremot fatta beslut som är ingripande för det enskilda barnet och tvingande för socialnämnden, exempelvis placering utanför det egna hemmet eller en anmodan till socialnämnden att överväga vård enligt LVU.

Inskränkning av det kommunala självstyret

Förslaget innebär att det kommunala självstyret kraftigt begränsas, då annan statlig myndighet fattar beslut som socialnämnden är skyldiga att verkställa. Socialnämnden kommer därigenom att sakna möjlighet att planera, styra och följa sin budget och verksamhet. MUK:s beslut är inte heller överklagningsbara av socialnämnden, då de inte anses vara en part i ärendet. Detta medför i realiteten en ytterligare inskränkning av det kommunala självstyret.

Förslaget tar inte i beaktandet att det för närvarande finns flera andra pågående utredningar som rör samma målgrupp och att det inte heller beaktas hur dessa reformer stärker socialnämndens möjligheter att utforma sin verksamhet gällande exempelvis förebyggande insatser och serviceinsatser eller socialnämndens ansvar för brottsförebyggande arbete. En bedömning eller resonemang kring hur dessa reformer skulle kunna vara ett alternativ till förslagets inskränkning av det kommunala självstyret hade således varit önskvärd.

Parallella processer

Förslaget kan innebära att det sker parallella processer då socialtjänst, MUK och andra aktörer jobbar med samma eller likande uppgifter kring det enskilda barnet, vilket riskerar att bidra till ett ineffektivt resursutnyttjande och ökade kostnader för samhället. Det finns även en otydlighet i utredningen kring hur de olika aktörerna ska förhålla sig till varandra, vilket bedöms behöva utredas ytterligare.

Av förslaget framgår inte vilken evidens som finns för att den danska modellen har avsedd effekt på den problematik som den syftar bemöta eller inom vilken tidsram som man kan förvänta sig att se eventuella positiva effekter. Det saknas således helt evidens för hur utfallet förväntas bli i Sverige, då förslaget därtill även har modifierat den danska modellen i många avseenden.

Finansiering

Av utredningen framgår att införandet av ungdomskriminalitetsnämnder delvis ska finansieras genom statsbidrag. Införandet och upprättandet av den myndigheten ska enligt förslag få statsbidrag medan det i utredningen saknas redogörelse för avsatta medel för verkställigheten av beslutade insatser. Fördelningen av bidrag bygger även på uppskattningar av hur många ungdomar som kan komma att vara föremål för MUK, vilket även innebär en osäkerhetsfaktor i hur många barn som det i realiteten handlar om och vad det kommer att kräva för ekonomiska resurser. Mindre kommuner kommer sannolikt att behöva avsätta förhållandevis stora resurser för att kunna verkställa de nya uppgifterna, även om det finns uppskattningar som gör gällande att det är ett fåtal individer som kommer att omfattas.

Pågående utredningar

Socialtjänsten genomgår för närvarande stora förändringar och ytterligare förändringar bereds genom remisser. Av aktuell utredning framgår inte till exempel hur förändringar i socialtjänstlagen (SoL) som beräknas träda i kraft 2025 beaktats eller andra förslag som handlar om att förebygga och motverka kriminalitet hos barn och unga. Avsaknaden av detta innebär att det inte finns beskrivet vilka konsekvenser detta kan medföra eller inom vilka områden som förslag är eniga eller står i strid med varandra.

Sekretess

Av utredningen framgår att sekretessfrågan behöver utredas vidare och att de i remissen inte tagit ställning ytterligare i denna fråga. Region Gotland delar denna bedömning och vill understryka att nuvarande lagstiftning inte möjliggör för socialtjänsten att dela information, som omfattas av sekretess, om enskildas förhållanden med andra myndigheter. Denna fråga behöver utredas ytterligare och klargöras.

Socialnämnden

Håkan Ericsson
Ordförande Socialnämnden

Marica Gardell
Socialdirektör